

פורום הארגונים לעבודה עם נערות וצעירות בסיכון

”כשאין לך חדר משלך”¹

נייר עמדה אודות בעיית הדיור של צעירות בסיכון מטעם פורום ארגוני צעירות

תקציר

נייר עמדה זה הופק על ידי פורום הארגונים לעבודה עם נערות וצעירות בסיכון, על מנת לבחון, לנתח ולהציע פתרונות לבעיית הדיור של צעירות בסיכון בישראל.

צעירים בטווח הגילאים 18-25, נדרשים להשיג מספר יעדים על מנת להבטיח את התפתחותם התקינה כבוגרים והשתלבותם התקינה בחברה, ובכללם: בניית זוגיות, השתלבות בלימודים, בתעסוקה ובמסגרת חברתית המקנה תחושת שייכות והשגת דיור הולם. חלק מן הצעירים בחברה מתקשים להשיג יעדים אלה ללא סיוע שירותי רווחה, ומוגדרים כצעירים בסיכון. בנייר זה אנו מבקשות להפנות את תשומת הלב לתת קבוצה בתוך קבוצה זו, קבוצת הצעירות בסיכון, הכוללת בין היתר: צעירות הסובלות מעוני, בוגרות פנימיות, חסרות עורף משפחתי או צעירות שנפלטו ממוסדות או מבתיהן; צעירות שחוו פגיעה מינית; צעירות שנמצאות במעגל הזנות; צעירות הסובלות מקשיים בהשתלבות בחברה, בלימודים ובתעסוקה ועוד.

המחסור בדיור הולם² בקרב צעירות אלה לא רק פוגע בהתפתחותן התקינה כבוגרות ושילובן בחברה, אלא חושף אותן לסיכונים ממשיים, ייחודיים להן. בנוסף, ההנחה בבסיס נייר עמדה זה היא שדיור הולם מהווה תנאי בסיסי והכרחי להגנה על כבוד האדם וזכויות האנוש הבסיסיות של צעירות בסיכון. כמו כן, דיור הולם מהווה תנאי להשגת כל יעד אחר בעבודה עמן – זוגיות בריאה, השתלבות בלימודים, בעבודה, בחברה ותרומה לחברה.

במסמך זה נערך ניתוח וסקירה של המענים הקיימים לצורך של צעירות בסיכון לדיור הולם כפי שבאים לידי ביטוי הן בנהלי משרד הרווחה והשיכון, והן בפועל- כמסגרות המופעלות ע"י משרד הרווחה וארגוני מגזר שלישי.

נייר עמדה זה מצביע על מספר פערים:

בין הגדרות התע"ס לבין המציאות בשטח- כאשר לא כל חסרי הבית זכאים לסיוע בשל ההגדרות הצרות של התע"ס, ובייחוד אוכלוסיית הצעירות בסיכון שסובלת מחוסר דיור הולם, ולא זכאית לזכויות על פי המדיניות הקיימת היום בנהלי התע"ס ל'דרי רחוב'.

משרד הרווחה מכיר באחריותו לטיפול בצעירות בסיכון ופועל ליצירת מענים עבורן. עם זאת, בהוראות התע"ס אין אבחנה גילאית, הלוקחת בחשבון הן את ההשלכות של העדר חוק שמגן על גירות והן את הצרכים הייחודיים הנובעים מהשלב ההתפתחותי של קבוצת גיל זו. לכך ישנן השלכות על מערך הדיור הקיים (הן מבחינה מספרית והן מבחינת מהותית של סוג המענים).

יתירה מזאת, השגת דיור הולם כלל אינה מוגדרת בהוראת התע"ס כיעד טיפולי לעובדת הסוציאלית המטפלת בצעירה בסיכון מטעם המשרד והרשות המקומית. המשמעות יכולה להיות שדיור וקורת גג אינם מוכרים כצורך בסיסי לצעירה או כצורך שעולה מן השטח עבור צעירות רבות.

¹ נייר העמדה נכתב על ידי רחלי שנהב גולדברג, דצמבר 2011

² בעשותנו שימוש במושג "דיור הולם" במסמך זה כוונתנו לא רק לארבעה קירות שניתן לגור ביניהם, אלא קורת גג המאפשרת רווחה נפשית, המעניקה ביטחון ויציבות ושמירה על כבוד האדם של צעירות אלה.

פורום הארגונים לעבודה עם נערות וצעירות בסיכון

המלצות הפורום לשינוי המצב כוללות המלצות במספר תחומים:

כמו הנהוג במדינות רבות בעולם המערבי יש להכיר בחוסר בדיור הולם וחסרות בית כמצב סיכון, וכן כצורך בסיסי שמאפשר לצעירות לשאוף לקדם ולקבל מענה על שאר צרכיהן הבסיסיים (לימודים, תעסוקה, זוגיות בריאה וקבוצת שייכות).

יש להרחיב את הגדרת חסרות הבית המקובלת בישראל ולהוסיף קריטריונים שיכללו את צעירות חסרות הבית, שנמצאות בסיכון לחסרות בית בכלל, ובפרט את אלו המתגוררת בדיור לא הולם מפאת פגיעה בכבוד האדם (פגיעות מיניות, התעללות פיזית, הזנחה, מילולית).

על בסיס מדרג המענים המוצע במדינות מערביות שונות, ועל סמך צרכי הצעירות חסרות הבית שמופו במסמך זה, **מוצע מודל בעל ארבע דרגות של מענים**. הרציונאל העומד מאחורי בניית מודל מענים זה הוא שפריסה זו של מענים תיתן מענה לאוכלוסייה רחבה יותר של צעירות-בגילאים צעירים ומבוגרים יותר, וכן לצרכים מגוונים יותר של צעירות הנמצאות במצבי חיים שונים. המענים השונים המוצעים במודל נבדלים זה מזה בכמה קטגוריות: בזמן השעות במסגרת; מענים לטווח קצר (מעני חירום) וארוך, מענים לפי צורך ולפי מאפייני הצעירה (מצבי סיכון קיצוניים, מוכנות לחיים עצמאיים).

המלצות נוספות- כוללות הצעה להקמת רשות אחת שתרכז את תחום המענים והזכויות לצעירות, ותעמוד לרשות הצעירות והעובדות המקצועיות העובדות עם צעירות אלו. בנוסף, מוצע להקים יחידת סיוע שתעזור לצעירות למצות זכויות, לסייע כלכלית או לסייע בהצמדת חונך או מאמן שיאפשר לצעירה לרכוש את המיומנויות שזקוקה להן על מנת להגיע לעצמאות.

כמו כן, יש להרחיב את פיזור המענים המוצעים גם ליישובים מחוץ לערים המרכזיות, על מנת לאפשר לצעירות להישאר ליד קהילתן המקורית. ההרחבה צריכה לכלול גם התייחסות לאוכלוסיות מתרבויות שונות משל הצעירות היהודיות החילוניות: יש להתאים מענים לצעירות ערביות וחרדיות. לבסוף מוצע, בשל מחסור במידע מחקרי על צרכיהן של צעירות בכלל ובמידע על חסרות בית של צעירות בפרט בישראל, לערוך מחקרים וסקרים בקרב אוכלוסייה זו.